

DİKKAT EKSİKLİĞİ HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU VE YIKICI DAVRANIM BOZUKLUKLARI İÇİN BİR TEST BATARYASI GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Eyüp Sabri Ercan*, Sonia Amado**, Oya Somer***, Sibel Çıkoğlu****

ÖZET

Amaç: Bu araştırmada Yıkıcı Davranım Bozuklukları için DSM-IV'e Dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği ve Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği'nin, DEHB, DEHB+Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu ve DEHB+Davranım Bozukluğu olan ilkököl çağı çocuklarını birbirinden ve kontrol grubundan ayırt etmede güvenilir ve geçerli ölçekler olup olmadıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Çalışmaya iki görüşme tarafından ayrı ayrı değerlendirilerek alınan DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu tanısı alan 109 olgu ve kontrol grubunu oluşturmak amacıyla 120 olgu alınmıştır. Çalışma grubu sadece DEHB tanısı konan 27 olgu, DEHB+ Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu tanısı konan 53 olgu ve DEHB+Davranım Bozukluğu tanısı konan 29 olgu olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. **Bulgular:** DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği ve Yıkıcı Davranım Bozukluklarının DSM-IV'e göre Tarama ve Değerlendirme Ölçeği'nin dört alt ölçeği için yürütülen ayırt edici analizler sonucunda elde edilen ayırtetme fonksiyonlarının grupları ayırttırma düzeyleri anlamlı bulunmuştur. Ayrıca madde düzeyindeki analizler de bu ölçeklerin iç tutarlılığı yüksek ölçekler olduğunu göstermektedir. **Tartışma:** Bu sonuçlara dayanarak, Yıkıcı Davranım Bozukluklarının DSM-IV'e göre Tarama ve Değerlendirme Ölçeğinin araştırmacılara tanı ve tarama amacıyla yardımcı olabilecek ayrıntılı bir ölçek olduğunu söylemek mümkündür. Yeni geliştirilmiş bir ölçek olan DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği'nin ilkököl çağındaki çocuklar için tarama amacıyla güvenle kullanılabilir bir ölçektir.

Anahtar Sözcükler: Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, karşıt olma karşı gelme bozukluğu, davranım bozukluğu, ölçek, çocuk, geçerlik, güvenilirlik.

SUMMARY: DEVELOPMENT OF A TEST BATTERY FOR THE ASSESSMENT OF ATTENTION DEFICIT HYPERACTIVITY DISORDER

Objective: The purpose of this study is to determine the validity and reliability of the DSM-IV Based Behavior Disorders Screening and Rating Scale and Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) and Disruptive Behavior Disorders Preschool Screening Scale for discriminating Turkish elementary school children diagnosed as ADHD, ADHD+oppositional defiant disorder and ADHD+conduct disorder and the control group. **Method:** 109 subjects diagnosed by two interviewers separately as ADHD (27 subjects) and DEHB+oppositional defiant disorder (53 subjects), ADHD + conduct disorder (29 subjects) and 120 subjects for the control group were included in the study. **Results:** The result of the discrimination analysis revealed significant discriminant functions for four subtests of the DSM-IV Based Behavior Disorders Screening and Rating Scale and Attention Deficit Hyperactivity Disorder and Disruptive Behavior Disorders Preschool Screening Scale. In addition, item analysis revealed high internal reliability for each scale. **Conclusion:** These results suggest that the DSM-IV Based Behavior Disorders Screening and Rating Scale and the recently developed Attention Deficit Hyperactivity Disorder and Disruptive Behavior Disorders Preschool Screening Scale are reliable and valid for diagnostic and scanning purposes.

Key Words: Attention deficit hyperactivity disorder, oppositional defiant disorder, conduct disorder, child, validity, reliability.

GİRİŞ

Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) okul çağı çocuklarının yaklaşık olarak %5'inde görülen bir bozukluktur. DEHB için genel olarak kabul gören ölçütler DSM-IV'te ta-

* Yrd. Doç. Dr., Ege Üniv. Tıp Fak. Çocuk Psikiyatrisi Anabilim Dalı, İzmir.

**Yrd. Doç. Dr., Ege Üniv. Edebiyat Fak. Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.

*** Doç. Dr., Ege Üniv. Edebiyat Fak. Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.

**** Arş. Gör., Ege Üniv. Tıp Fak. Çocuk Psikiyatrisi Anabilim Dalı, İzmir.

nımlanmıştır (APA 1994). DEHB belirtileri çocuklarda sıklıkla görülebildiğinden tanı koymada güçlükler vardır ve tanı ölçütlerinin kılavuzluğunda koyulan tanımlar bile bir ölçüde öznel olabilmektedir (Weiler ve ark. 1999). DEHB için önerilen değerlendirme işlemi psikiyatrik görüşme (çocuk, anne baba ve öğretmen), değerlendirme ölçekleri (anne baba, öğretmen, büyük yaştaki çocuklar), laboratuvar testleri ve çocuğun davranışlarının klinisyen tarafından gözlenmesini içerir (Barkley ve ark. 1988). Laboratuvar testlerinin tanıdaki öneminin sınırlılıkları gösterilmiş olduğundan (Du Paul ve ark. 1992, Semrud-Clikeman ve ark. 1993) anne babalardan ve öğretmenlerden alınan bilgilerin değerlendirmede çok kritik bir rolü olduğu açıktır. Anne baba ve öğretmenler tarafından doldurulan değerlendirme ölçekleri tek başına uygulandığında daha fazla tanı konulmasına neden olabilirken (Carlson ve ark. 1987, Welner ve ark. 1987) tanı görüşmelerinin eşliğinde kullanıldığında daha doğru tanı koyma olasılığını arttırabilmektedir (Hodges ve ark. 1987).

Dünyada ve ülkemizde DEHB tanısı konulmasında kullanılan ölçekler bulunmakta ve oldukça yararlı olmaktadır. Bunlardan Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği öğretmen ve anne baba formu, Conners Anne baba ve Öğretmen Derecelendirme Ölçeği gibi ölçekler DEHB tanısı konulmasında ve olguların izleminde oldukça yararlı olmakla birlikte DSM-IV ölçütleri ile birebir örtüşmediğinden, kullanım kolaylığı açısından DSM-IV ölçütlerinin sorgulandığı bir ölçeğin daha gerekli olabileceği öne sürülmüştür (Weiler ve ark. 1999). Ayrıca DSM-IV'te DEHB tanısı konulması için belirtilerin yedi yaşından önce başlamış olması ölçütü bulunduğundan anne baba tarafından çocuğun okul öncesi durumunun değerlendirildiği bir ölçeğin kullanılmasının da tanı ve ayırıcı tanı bağlamında yararlı olabileceği düşünülmüştür.

Bu bağlamda çalışmamızda aşağıdaki sorulara yanıt bulunması amaçlanmıştır:

1. Aile değerlendirmelerine dayalı olan DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği

(10 madde) kontrol grubu ile tanı gruplarını ayırt edebilmekte güvenilir ve geçerli midir?

2. Yıkıcı Davranım Bozuklukları için DSM-IV'e Dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği'nin dört alt ölçeği (dikkat eksikliği 9 madde, hiperaktivite-dürtüsellik 9 madde, karşı olma karşı gelme bozukluğu 8 madde ve davranım bozukluğu 15 madde, toplam 41 madde) kontrol grubu ile tanı gruplarını ayırt edebilmekte güvenilir ve geçerli midir?

3. Bu ölçekler, tanı grubu içindeki 3 tanı grubunu ayırt etmekte güvenilir ve geçerli midir?

YÖNTEM

Örneklem

Klinik Örneklem: Çalışmaya DEHB ve yıkıcı davranım bozukluğu tanısı alan 8-14 yaşları arasındaki 109 (15 kız, %14; 94 erkek, %86) olgu alınmıştır.

Kontrol Grubu: Pratisyen bir hekimin çalıştığı pilot bir ilköğretim okulundan sınıflardan şansa bağlı olarak 8-14 yaşları arasındaki 120 (19 kız, %16; 101 erkek, %84) öğrencinin seçilmesiyle kontrol grubu oluşturulmuştur. Kontrol grubunda yer alan öğrenciler herhangi bir ön eleme olmaksızın alınmış sadece iki grup yaş ve cinsiyet bakımından eşitlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Yıkıcı Davranım Bozuklukları için DSM-IV'e dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği (Turgay 1995): DSM-IV ölçütlerine göre geliştirilen, dikkat eksikliğini sorgulayan 9, aşırı hareketliliği sorgulayan 6, dürtüsellik sorgulayan 3, karşı olma karşı gelme bozukluğunu sorgulayan 8 ve davranım bozukluğunu sorgulayan 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, DSM-IV ölçütlerinin anlamını değiştirmeden soru şekline dönüştürülmesi şeklinde geliştirilmiştir. DEHB düşünülen çocukların anne veya babaları tarafından doldurulmaktadır. Her madde için 0=yok, 1=biraz, 2=fazla, 3=çok fazla seçenekleri bulunmaktadır. Bu ölçek daha önce ülkemizde yayınlanan bir araştır-

mada da kullanılmıştır (Erman ve ark. 2000).

DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği: 10 sorudan oluşmaktadır. Çocuğun okul öncesi dönemdeki hareketlilik ve davranım sorunlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Her madde için 0=yok, 1=biraz, 2=fazla, 3=çok fazla seçenekleri bulunmaktadır (Ek-1). Dr. Eyüp Ercan tarafından 1998 yılında olan bu ölçek daha önce bir ön araştırmada kullanılmış, ancak henüz yayınlanmamıştır.

İşlem

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Anabilim Dalına başvuruda bulunan olgular ve anne-babalarıyla birinci görüşmeci tarafından (uzmanlık öğrencisi) DSM-IV (APA 1994) ölçütlerine göre görüşme yapılmıştır. DEHB tanısı konan olguların annelerinden (olguların çok küçük bir bölümünde çocuğun bakımını üstlenen başka bir yakınından) Yıkıcı Davranım Bozuklukları için DSM-IV'e dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği (Turgay 1995) ve DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeğini doldurmaları istenmiştir. Daha sonra ikinci görüşmeci tarafından (çocuk psikiyatrisi uzmanı) çalışmada yer alan olgular ve anne-babalarıyla yeniden görüşme yapılmış ve DEHB tanısı doğrulanmış olgular çalışmaya alınmıştır. Daha sonra olgular her iki görüşmecinin ortak kanısıyla aşağıda belirtilen biçimde üç gruba ayrılmış, kontrol grubunun da eklenmesiyle 4 grup oluşturulmuştur:

Kontrol grubu: 120 olgu

Sadece DEHB tanısı alan olgular: 27 olgu

DEHB+KOB tanısı alan olgular: 53 olgu

DEHB+DB tanısı alan olgular: 29 olgu

Psikotik bozukluk, yaygın gelişimsel bozukluk, obsesif kompulsif bozukluk ve mental retardasyon düşünülen olgular çalışmaya alınmamıştır. Mental retardasyon şüphesi olan olgulara zeka testi uygulanmış ve total ZB 80'in altındaki olgular çalışma dışında bırakılmıştır. Kontrol grubunda yer alan öğrencilerin anne babalarının da aynı formları doldurmaları sağlanmıştır. Çalışma ve kontrol gruplarında yer alan olguların an-

ne babaları tarafından doldurulan ölçeklerde yer alan maddelerin herbirinden alınan puanlar ayrı ayrı SPSS bilgisayar programına girilmiş, tüm istatistiksel analizler "SPSS for windows (Statistical Package for Social for Windows Release 7.0, SPSS Inc., 1998)" paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Madde Analizleri, Geçerlik ve Güvenirlik Sonuçları :

Çalışmanın bu aşamasında aile değerlendirmelerine dayalı olan DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği ve Yıkıcı Davranım Bozuklukları için DSM-IV'e Dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği'nin dört alt ölçeği (dikkat eksikliği, hiperaktivite-dürtüsellik, karşı gelme bozukluğu ve davranım bozukluğu alt ölçekleri) için, iç ve dış ölçütler esas alınarak güvenirlik geçerlik ve madde analizi çalışmaları yapılmıştır. İç tutarlılık madde analizlerinde madde-ölçek toplam puanı korelasyonu ölçüt olarak alınmış, ölçek toplam puanlarının güvenirliği Cronbach-alpha iç tutarlılık katsayısıyla değerlendirilmiştir. Dış ölçüte dayalı madde analizlerinde ise, normal gruba karşın tanı gruplarının birleştirilmesi ile elde edilen gruplar ölçüt olarak alınmış ve her bir ölçek için maddelerin tek tek değişkenler şeklinde ayırt edici analiz (discriminant) işlemine girilmesi ile, maddelerin bu grupları ayırtetmedeki etkinlikleri incelenmiştir. Böylece her maddenin ayırt edici analiz fonksiyonu ile olan korelasyonları dış geçerlik ölçütü olarak değerlendirilirken, ölçek maddelerinin tümünün katıldığı ayırtetme fonksiyonuna dayalı doğru sınıflama yüzdeleri de, ölçeğin dış ölçüt geçerliği olarak değerlendirilmiştir.

1. DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği'nin geçerlik, güvenirlik ve madde analizi sonuçları:

DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği'nin ayırt edici analizlerinde, kontrol

grubuna karşın diğer üç tanı grubu birleştirilmesi ile elde edilen iki grup ölçüt olarak alınmıştır. Bu ölçeğin okul öncesi çocukluk dönemi DEHB belirtilerini değerlendirildiği göz önüne alındığında, her üç tanı grubunda bu özelliklere çocukluk döneminde kontrol grubuna oranla daha yüksek düzeyde sahip olmaları beklenmektedir; bu nedenle bu ölçekte tanı grupları birleştirilmiştir. Ölçek için yürütülen ayırt edici analizi sonucunda elde edilen ayırtetme fonksiyonunun grupları ayırıştırma düzeyi anlamlı bulunmuştur (Wilks' Lambda: .427; χ^2 : 154.9; df: 10; $p < .000$). DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği ayırt edici analizi sonucundaki sınıflama yüzdelere ilişkin sonuçlar (ölçüt geçerliği) incelendiğinde, tanı grubunun %84'ü ayırt edici analiz sonucunda yine tanı grubuna yerleştirilmiş, %16'sı ise normal gruba yerleştirilmiş olduğu görülmektedir. Normal grupta ise, %91.2 oranında doğru sınıflama, %8.8 oranında yanlış sınıflama oranı bulunmaktadır. Her iki grubun yerleştirilme yüzdeleri birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin %88.4 oranında doğru sınıflama yaptığı görülmektedir. Ölçeğin bir okul öncesi değerlendirme ölçeği olmasına karşın, bir tek ölçek maddelerinden elde edilen fonksiyon puanlarının sonucuna dayanarak uzman tanısına dayalı grup ile normal grubu %88 oranında doğru

sınıflayabilmiş olması, DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği'nin yüksek bir ölçüt geçerliğine sahip olduğunu düşündürmektedir. Bu toplam ölçek değerlendirmesinin yanı sıra, madde düzeyindeki analizlere baktığımızda (Tablo 1), tüm maddelerin madde-toplam puan korelasyonlarının oldukça yüksek olması ve Cronbach- alpha güvenirlik katsayısının yüksek olması, ölçek maddelerinin aynı tür bir özelliği ölçmekte olan iç tutarlılığı yüksek bir ölçek olduğu izlenimi edinilmiştir. Yine aynı tablodan, maddelerin ayırtetme fonksiyonu ile korelasyonlarını incelediğimizde tüm maddelerin, ayırtetme fonksiyonuna yüksek katkıları olduğu görülmektedir. Yukarıda sunulan güvenirlik ve geçerlik sonuçları birlikte düşünüldüğünde ölçeğin psikometrik özelliklerinin oldukça iyi bir düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

2. Yıkıcı Davranım Bozuklukları için DSM-IV'e Dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği, dikkat eksikliği alt ölçeğinin geçerlik, güvenirlik ve madde analizi sonuçları:

Tanı gruplarının özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, her üç tanı grubunda dikkat eksikliğinin ortak bir özellik olarak ortaya çıkması beklenmektedir. Dolayısıyla ayırt edici analizlerinde, normal gruba karşı birleştirilmiş tanı

Tablo 1: DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği Madde Analizi ve Güvenirlik Sonuçları

Maddeler	Madde-Toplam Puan Korelasyonu (İç geçerlik)	Madde-Ayırtetme Fonk. Korelasyonu (dış geçerlik)
Madde 1	.59	.45
Madde 2	.68	.33
Madde 3	.76	.46
Madde 4	.81	.71
Madde 5	.66	.44
Madde 6	.67	.69
Madde 7	.71	.46
Madde 8	.60	.44
Madde 9	.76	.56
Madde 10	.70	.71

Güvenirlik katsayısı
Alpha = .92

gruplarının ölçüt olarak alınması uygun görülmüştür. Ölçek için yürütülen ayırt edici analiz sonucunda elde edilen ayırt etme fonksiyonunun grupları ayırt etme düzeyi anlamlı bulunmuştur (Wilks' Lambda: .364; χ^2 : 213.654; df: 9; $p < .000$). Dikkat eksikliği alt ölçeğinin ayırt edici analizi sonucundaki sınıflama yüzdelere ilişkin sonuçlar incelendiğinde tanı grubunun %90'ı doğru olarak sınıflanmış, %10'u ise kontrol grubuna yerleştirilmiştir. Kontrol grubunda ise, %89 oranında doğru sınıflama, %11 oranında yanlış sınıflama görülmektedir. Her iki grubun yerleştirilme yüzdeleri birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin %89.4 oranında doğru sınıflama yaptığı görülmektedir. Bu sonuçlar dikkat eksikliği alt ölçeğinin oldukça yüksek bir ölçüt geçerliğine sahip olduğunu düşündürmektedir. Bu toplam ölçek değerlendirmesinin yanı sıra, madde düzeyindeki analizlere baktığımızda (Tablo 2), tüm maddelerin madde-toplam puan korelasyonları

yüksek katkıları olduğu görülmektedir. Sekizinci maddenin ölçüt grupları ayırt etmedeki katkısının, madde tek başına düşünüldüğünde nispeten düşük bulunabilmesine karşın, iç geçerlik katsayısının yüksek olması maddenin ölçeğin toplam puanına katkısının önemli olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar tüm maddelerin ölçek içerisinde işlevsel olduğuna işaret etmektedir. Yukarıda sunulan güvenilirlik ve geçerlik sonuçları birlikte düşünüldüğünde dikkat eksikliği alt ölçeğinin psikometrik niteliğinin arzu edilen bir düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

3. Yıkıcı Davranım Bozuklukları için DSM-IV'e Dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği, hiperaktivite alt ölçeğinin geçerlik, güvenilirlik ve madde analizi sonuçları:

Diğer iki ölçeğin analizinde olduğu gibi tanı gruplarında hiperaktivite ortak bir özellik olarak

Tablo 2: Dikkat Eksikliği Alt Ölçeğinin Madde Analizi ve Güvenirlik Sonuçları.

Maddeler	Madde-Toplam Puan Korelasyonu (İç geçerlik)	Madde-Ayırt etme Fonk. Korelasyonu (dış geçerlik)
Madde 1	.66	.36
Madde 2	.76	.54
Madde 3	.70	.52
Madde 4	.82	.72
Madde 5	.81	.65
Madde 6	.85	.93
Madde 7	.68	.55
Madde 8	.40	.21
Madde 9	.68	.44

Güvenirlik katsayısı

Alpha = .88

nın oldukça yüksek olması ve Cronbach-alpha güvenilirlik katsayısının yüksek olması, ölçek maddelerinin aynı tür bir özelliği ölçmekte olan iç tutarlılığı yüksek bir ölçek olduğunu göstermektedir. Yine aynı tablodan, maddelerin ayırt etme fonksiyonu ile korelasyonlarını incelediğimizde 8. maddenin göreceli düşük değeri dışında tüm maddelerin, ayırt etme fonksiyonuna

karşımıza çıktığından, Hiperaktivite Alt Ölçeğinin ayırt edici analizlerinde, normal gruba karşı birleştirilmiş tanı gruplarının ölçüt olarak alınması uygun görülmüştür. Ölçek için yürütülen ayırt edici analizi sonucunda elde edilen ayırt etme fonksiyonunun grupları ayırt etme düzeyi anlamlı bulunmuştur (Wilks' Lambda: .463; χ^2 : 158.12; df: 9; $p < .000$). Hiperaktivite alt ölçeğinin ayırt edici analizi sonucundaki sınıflama

yüzdelere baktığımızda, tanı grubunun %81'i doğru olarak sınıflanmış, %19'sı ise kontrol grubuna yerleştirilmiştir. Kontrol grubunda ise, %87 oranında doğru sınıflama, %13 oranında yanlış sınıflama görülmektedir. Her iki grubun yerleştirilme yüzdeleri birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin %84 oranında doğru sınıflama yaptığı görülmektedir. Elde edilen bu doğru sınıflama oranı diğer iki ölçeğe göre biraz daha düşüktür. Bu durum ilkökul çağlı çocuklarında hareketliliğin oldukça yaygın bir özellik olarak karşımıza çıkması ile bağlantılı olarak düşünülebilir. Kontrol grubu ile tanı grubunun sınıflanmasındaki bu kaymalar, tek tek ölçeklerin yorumlanmasında tedbirli olma gereğini hatırlatmaktadır. Ancak yine de %84 oranında doğru sınıflama yüzdesine bakılarak, bu alt ölçeğin de ölçüt geçerliğinin iyi bir düzeyde olduğunu söylenebilir.

Madde düzeyindeki analizlere baktığımızda (Tablo 3), tüm maddelerin madde-toplam puan korelasyonlarının çok yüksek olması ve Cronbach-alpha güvenirlik katsayısının .95 gibi çok yüksek bir değere ulaşması, dürtüsellik ve hareketliliğin yüksek düzeyde homojen bir özellik olarak karşımıza çıktığını göstermektedir. Yine bu özellik, aynı tabloda görülen maddelerin ayırdetme fonksiyonu ile olan yüksek korelasyonlarda kendini göstermektedir. Bu sonuçlar

hiperaktivite alt ölçeğinin istenen türde psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermektedir.

4. Yıkıcı Davranım Bozuklukları için DSM-IV'e Dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği, karşıt olma karşı gelme bozukluğu alt ölçeğinin geçerlik, güvenirlik ve madde analizi sonuçları:

Karşıt olma karşı gelme bozukluğu alt ölçeğine geldiğimizde, bu ölçek üç tanı grubunda özellikle ayırıcı bir fonksiyon göstermesini beklediğimiz bir alt ölçektir. Dolayısıyla bu alt ölçekte, normal grubun yanı sıra, sadece DEHB gösterip karşıt davranış ve davranım bozukluğu göstermemesini beklediğimiz 2. grubun da, 3. ve 4. gruplardan ayrılmasını beklemekteyiz. Tanı gruplarının bu alt testte aldıkları ortalamaları incelediğimizde bu beklentimizin doğrulandığını görmekteyiz. Ortalamalar, sırası ile 2. grupta en az düzeyde olup 3 ve 4. gruplarda bir sıçrama göstermekte ve dördüncü grupta (DEHB+DB) en yüksek olarak ortaya çıkmaktadır (ortalamalar sırasıyla, 6.87, 13.19 ve 15.93'tür.). Bu nedenle ayırma analizlerinde karşıt olma karşı gelme bozukluğu gösteren 3. grup ile, bu özellikleri kapsamanın yanı sıra daha yıkıcı davranım bozuklukları gösteren 4. tanı grubu birleştirilerek,

Tablo 3: Hiperaktivite Alt Ölçeğinin Madde Analizi ve Güvenirlik Sonuçları.

Maddeler	Madde-Toplam Puan Korelasyonu (İç geçerlik)	Madde-Ayırdetme Fonk. Korelasyonu (dış geçerlik)
Madde 1	.81	.67
Madde 2	.88	.84
Madde 3	.86	.79
Madde 4	.82	.76
Madde 5	.84	.52
Madde 6	.74	.57
Madde 7	.73	.62
Madde 8	.82	.65
Madde 9	.83	.83

Güvenirlik katsayısı
Alpha = .95

2. tanı grubu ve kontrol gruplarıyla karşılaştırılmıştır. Böylece bu alt test için iki ayrı ölçüt grup saptanarak ayırma analizi yürütülmüştür.

I - Kontrol grubuna karşın 3.tanı grubu+4. tanı grupları

II - 2.tanı grubuna karşın 3.tanı grubu+4. tanı grupları

I. Analiz sonuçları:

Karşıt olma karşı gelme bozukluğu alt ölçeğinde 1. ölçüt gruplaması için yürütülen ayırt edici analizi sonucunda elde edilen ayırdetme fonksiyonunun grupları ayırıştırma düzeyi anlamlı bulunmuştur (Wilks' Lambda: .294; χ^2 : 223.9; df: 8; $p < .000$). Karşıt olma karşı gelme bozukluğu alt ölçeğinin ayırt edici analizi sonucundaki sınıflama yüzdelerine baktığımızda, 3 ve 4 nolu tanı gruplarının birleşiminden oluşan grubun %93'ü doğru olarak sınıflanmış, %7'si ise, kontrol grubuna yerleştirilmiştir. Kontrol grubunda ise, %93 oranında doğru sınıflama, %7 oranında yanlış sınıflama görülmektedir. Her iki ölçüt grubun yerleştirilme yüzdeleri birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin %93 oranında doğru sınıflama yaptığı görülmektedir.

II. Analiz sonuçları:

Karşıt olma karşı gelme bozukluğu alt ölçeğinde 2. ölçüt gruplaması için yürütülen ayırt edici analizi sonucunda elde edilen ayırdetme fonksiyonunun grupları ayırıştırma düzeyi anlamlı bulunmuştur (Wilks' Lambda: .611; χ^2 : 64.5; df: 8; $p < .000$). Karşıt olma karşı gelme bozukluğu alt ölçeğinin ayırt edici analizi sonucundaki sınıflama yüzdelerine baktığımızda, 3+4 tanı grubunun %82.9'u doğru olarak sınıflanmış, %17'si ise 2 no'lu tanı grubuna yerleştirilmiştir. İki no'lu tanı grubunda ise, %90.6 oranında doğru sınıflama, %9.4 oranında yanlış sınıflama görülmektedir. Her iki grubun yerleştirilme yüzdeleri birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin %84.7 oranında doğru sınıflama yaptığı görülmektedir.

Her iki analiz sonucu birlikte değerlendirildiğinde, karşıt olma karşı gelme bozukluğu alt ölçeğinin normal grubu davranış bozukluğu gösteren iki gruptan etkili bir şekilde ayırdettiği, ancak tanı gruplarını sınıflamada gruplar arası kaymalara açık olduğu görülmektedir.

Tablo 4'ü incelediğimizde ise ölçek maddelerinin tümünün iç ve dış ölçütler açısından yeterli düzeyde olduğu, ölçek toplam puanlarının iç tutarlılık güvenirlik katsayısının yüksek olduğu görülmektedir.

5. Yıkıcı Davranım Bozuklukları için DSM-IV'e Dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği, davranım bozukluğu alt ölçeğinin geçerlik, güvenirlik ve madde analizi sonuçları:

Davranım bozukluğu alt ölçeğinin, üç tanı grubundan özellikle belirgin davranış sorunları

Tablo 4: Karşıt Davranış Bozukluğu Alt Ölçeğinin Madde Analizi ve Güvenirlik Sonuçları.

Maddeler	Madde-Toplam Puan Korelasyonu (İç geçerlik)	Madde-Ayırdetme Fonk. Korelasyonu (1. analiz)	Madde-Ayırdetme Fonk. Korelasyonu (2. analiz)
Madde 1	.68	.57	.59
Madde 2	.73	.59	.64
Madde 3	.76	.73	.65
Madde 4	.75	.75	.69
Madde 5	.74	.68	.62
Madde 6	.55	.24	.38
Madde 7	.51	.26	.29
Madde 8	.68	.41	.45

Güvenirlik katsayısı

Alpha = .89

olan 4. grubu ayırdetmesini beklemekteyiz. Dolayısıyla bu alt ölçekte, kontrol grubunun yanı sıra, sadece DEHB gösterip karşıt olma karşı gelme bozukluğu ve davranım bozukluğu göstermemesini beklediğimiz 2. tanı grubunun da en az normal grup kadar 4. gruptan ayrışması beklenen bir özelliktir. Bunun yanı sıra bu ölçeğin esas fonksiyonu karşıt davranış bozukluğu gösteren 3. grup ile davranım bozukluğu gösteren 4. grubu ayırmakta ortaya çıkmaktadır. Bu ölçüt gruplar göz önüne alınarak, bu alt ölçek için iki adet ölçüt gruplaması yapılarak ayırt edici analizleri yürütülmüştür. Bunlar;

I - 1 (Kontrol Grubu) + 2. gruba (DEHB) karşın 4. grup (DEHB+DB)

II - 3. Gruba (DEHB+KOB) karşın 4. Grup (DEHB+DB)

I. Analiz sonuçları:

Davranım Bozukluğu alt ölçeğinde 1. ölçüt gruplaması için yürütülen ayırt edici analizi sonucunda elde edilen ayırtetme fonksiyonunun grupları ayırıştırma düzeyi anlamlı bulunmuştur

(Wilks' Lambda: .311; χ^2 : 168.866; df: 15; $p < .000$). Ölçeğin ayırt edici analizi sonucundaki sınıflama yüzdelerine baktığımızda, 4 no'lu grubun %82'si doğru olarak sınıflanmış, %18'i ise kontrol grubu ve 2. gruptan oluşan ölçüt gruba yerleştirilmiştir. Kontrol ve 2. gruplarda ise, %99 oranında doğru sınıflama görülmektedir. Her iki grubun yerleştirilme yüzdeleri birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin %96 oranında doğru sınıflama yaptığı görülmektedir. Her iki ölçüt grup birlikte değerlendirildiğinde yüksek bir doğru sınıflama oranına ulaşmakla birlikte, uzman tanısına göre davranım bozukluğu göstermiş olan grubun %18 gibi önemli bir oranının kontrol ya da 2. gruba yerleştirilmiş olması sorunlu gözükmemekte ve ölçeğin madde bazında dikkatle incelenmesini gerektirmektedir.

Madde analizleri tablosu incelendiğinde (Tablo 5) 6,7,10,13 ve 14. maddelerin ayırdetme fonksiyonuna katkılarını ifade eden korelasyon değerlerinin her iki analiz için de düşük olduğu görülmektedir. Bu sonuçları açıklığa kavuşturmak için maddelerin kapsamı incelendiğinde, maddelerde tanımlanan davranışların genellikle il-

Tablo 5: Davranım Bozukluğu Alt Ölçeğinin Madde Analizi ve Güvenirlik Sonuçları.

Maddeler	Madde-Toplam Puan Korelasyonu (İç geçerlik)	Madde-Ayırdetme Fonk. Korelasyonu (1. analiz)	Madde-Ayırdetme Fonk. Korelasyonu (2. analiz)
Madde 1	.73	.74	.54
Madde 2	.66	.62	.35
Madde 3	.62	.44	.30
Madde 4	.72	.63	.65
Madde 5	.44	.36	.30
Madde 6	.42	.17	.13
Madde 7	.43	.20	.26
Madde 8	.51	.34	.35
Madde 9	.58	.44	.44
Madde 10	.38	.14	.05
Madde 11	.64	.54	.25
Madde 12	.49	.34	.33
Madde 13	.41	.25	.20
Madde 14	.38	.24	.21
Madde 15	.40	.31	.32

Güvenirlik katsayısı

Alpha = .85

kokul çağı çocuklarının (araştırma örneklemini) davranış repertuarında yer alma olasılığı oldukça düşük olan maddeler olduğu görülmüştür. Bu görüş, maddelerin frekans dağılımlarının incelenmesi ile doğrulanmıştır. Yani madde tepkileri, bu davranışların bulunmadığını ifade eden 'yok-0' seçeneğinde yığılma göstermektedir. Sonuçlar ilgili ölçüt davranışların yararsızlığından ziyade, yaş grubuna uygunsuzluğunu ifade etmektedir.

II. Analiz sonuçları:

Davranım bozukluğu alt ölçeğinde 2. ölçüt gruplaması için yürütülen ayırt edici analizi sonucunda elde edilen ayırtma fonksiyonunun grupları ayırma düzeyi anlamlı bulunmuştur (Wilks' Lambda: .396; χ^2 : 52.3; df: 15; $p < .000$). Karşıt olma karşı gelme bozukluğu ve davranım bozukluğu tanımlarını koyarak bu grupları birbirinden ayırt etmek, kontrol grubu ve 2. gruptan ayırmaya oranla çok daha zor bir görevi içermektedir. Ölçeğin ayırt edici analizi sonucundaki sınıflama yüzdelere baktığımızda, 4 no'lu grubun (DEHB+DB) %73'ü doğru olarak sınıflanmış, %27'si ise karşıt olma karşı gelme bozukluğu gösteren 3 no'lu grubu yerleştirilmiştir. Karşıt olma karşı gelme bozukluğu grubunda ise, %95.5 oranında doğru sınıflama, %4.5 oranında 4. gruba yerleştirilme şeklinde yanlış sınıflama görülmektedir. Her iki grubun yerleştirilme yüzdeleri birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin %87.9 oranında doğru sınıflama yaptığı görülmektedir. Tek bir ölçek sonucuyla, yazında birbirinin devamı gibi düşünülen karşıt olma karşı gelme bozukluğu ve davranım bozukluğunu bu düzeyde bir ayırtmaya ulaşmak önemlidir. Yine de yanlış yerleştirmeleri göz ardı etmek gerektiği düşünülmektedir.

Gruplar arası Farklılaşmalar:

Dört grup arasında aile değerlendirmelerine dayalı testlerin farklılaşmasının incelenmesinde tek yönlü varyans analizleri ve ardından Scheffe testleri yapılmıştır (Tablo 6). Buna göre 5 ölçekte de gruplararası farklılaşma bulunmuştur. DEHB

Tablo 6: Gruplar arası farklılaşmalar için tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Grup	N	Ortalama	SS	F
OÖTOP	1. tanı	22	11,0	7,2	76.024**
	2. tanı	39	15,4	5,9	
	3. tanı	19	19,6	5,1	
	Normal	120	4,8	4,1	
DAVT	1. tanı	24	1,1	1,4	88.675**
	2. tanı	51	3,3	2,4	
	3. tanı	27	9,4	5,7	
	Normal	117	,6	1,3	
DIKT	1. tanı	25	14,2	6,4	73.183**
	2. tanı	51	18,4	5,0	
	3. tanı	27	17,9	5,9	
	Normal	120	5,0	3,4	
HIPT	1. tanı	25	13,9	6,7	81.517**
	2. tanı	51	19,3	5,7	
	3. tanı	26	20,7	5,9	
	Normal	117	6,3	5,7	
KART	1. tanı	25	6,6	3,5	120.827**
	2. tanı	51	13,7	4,8	
	3. tanı	27	16,1	3,8	
	Normal	119	3,9	3,4	

OÖTOP: DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği toplam puanı

DAVT: Yıkıcı Davranım Bozuklukları için DSM-IV'e Dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği, Davranım Bozukluğu Alt Ölçeği toplam puanı

DIKT: Yıkıcı Davranım Bozuklukları için DSM-IV'e Dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği, Dikkat Eksikliği Alt Ölçeği toplam puanı

HIPT: Yıkıcı Davranım Bozuklukları için DSM-IV'e Dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği, Hiperaktivite Alt Ölçeği toplam puanı

KART: Yıkıcı Davranım Bozuklukları için DSM-IV'e Dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği, Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu Alt Ölçeği toplam puanı

** $p < .001$

ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeğinde tüm gruplar birbirinden anlamlı olarak farklılaşmışlar, ortalamalar kontrol grubundan 4. gruba doğru artış göstermiştir. Davranım bozukluğu alt ölçeğinde 2. Grup (DEHB) ile kontroller arasında anlamlı farklılaşma bulun-

mamuş, diğer gruplar arası karşılaştırmalar ise anlamlı bulunmuştur.

Dikkat eksikliği alt ölçeğinde, kontrol grubu tanı gruplarından çok farklılaşırken, tanı grupları arasında sadece 2. ve 3. gruplar farklılaşmıştır. Hiperaktivite ve karşıt olma karşı gelme bozukluğu alt ölçeklerinde ise, 3. ve 4. tanı grupları birbirlerinden farklılaşmamışlar, diğer ikili karşılaştırmalar ise farklı bulunmuştur.

Ölçeklerin tanı ve kontrol gruplarını ayırtmeleri:

Üç tanı grubunu birleştirilerek oluşturulan tanı ve kontrol gruplarının, aile değerlendirmesine dayalı 5 testin dahil edildiği basamaklı ayırt edici analizi (Stepwise Discriminant) sonuçlarına göre, kontrol ve tanı gruplarını ayırmak için gerekli ve yeterli ölçekler sırasıyla, dikkat eksikliği alt ölçeği, DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği ve karşıt olma karşı gelme bozukluğu alt ölçekleridir. Elde edilen fonksiyonun grupları ayırt etme düzeyi anlamlı bulunmuştur (Wilks' Lambda: .391, χ^2 : 176.9 df: 3 $p < .000$). Tablo 7'de standardize edilmemiş ayırt etme fonksiyon katsayıları ve fonksiyona giren değişkenlerin fonksiyon ile korelasyonları verilmiştir. Yordayıcı ayırt edici analizi sonuçlarına göre seçilen bu üç ölçeğin iki grubu doğru sınıflama oranı %89.3 olarak bulunmuştur. Tanı gruplarını doğru sınıflama %85, kontrol grubunu doğru sınıflama %92 olarak bulunmuştur. Kontrol olarak alınan grup içinde de, tanı grubuna girebilecek özellikle çocukların olabileceği

düşünüldüğünde, bu sınıflandırmaların iyi bir yordama yaptığı söylenebilir. Deneklerin herbirinin tek tek çıkartılarak yapılan karşıt geçerlik istatistiğinin (leave-one-out) doğru sınıflama oranı %89.3 olarak bulunmuştur. Yordama amaçlı kullanımda temel alınacak grup merkezleri tanı grubu için 1.533, normal grubu için -1.005 olarak bulunmuştur.

Tanı gruplarının ayırt edilmesi:

Üç tanı grubu kullanılarak tanı gruplarını ayırt etme amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre, tanı gruplarını ayırmak için grubunu ayırmak için kullanılacak ölçekler sırasıyla, davranım bozukluğu ve karşıt olma karşı gelme bozukluğu alt ölçekleridir. Elde edilen fonksiyonun grupları ayırt etme düzeyi anlamlı bulunmuştur (1. fonksiyon: Wilks' Lambda: .443, χ^2 : 90.858 df: 4 $p < .000$; 2. fonksiyon: Wilks' Lambda: .819, χ^2 : 22.2 df: 1 $p < .000$). Tablo 8'de standardize edilmemiş ayırt etme fonksiyon katsayıları, ve fonksiyona giren değişkenlerin fonksiyon ile korelasyonları verilmiştir. Yordayıcı ayırt edici analizi sonuçlarına göre seçilen bu iki ölçeğin üç grubu doğru sınıflama oranı %73.3 olarak bulunmuştur. İkinci. ve 4. gruplar diğerlerinde iyi ayırt edilirken (sırasıyla %86.8, %77.5), 3. grubun (DEHB+KOB) doğru sınıflama oranı daha düşüktür (%63.9). Karşıt geçerlik (LOO) doğru sınıflama oranı %70.7 olarak bulunmuştur. Yordama amaçlı kullanımda temel alınacak grup merkezleri Tablo 9'da, bölgesel haritası da şekil 1'de sunulmuştur.

Tablo 7: Ayırt edici analizi sonuçları

Fonksiyona giren ölçekler	Fonksiyon katsayıları	Fonksiyon ile korelasyon
Dikkat Eksikliği alt ölçeği	.092	.777
DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği	.090	.767
Karşı Gelme Bozukluğu alt ölçeği	.067	.710
Sabit	-2.189	

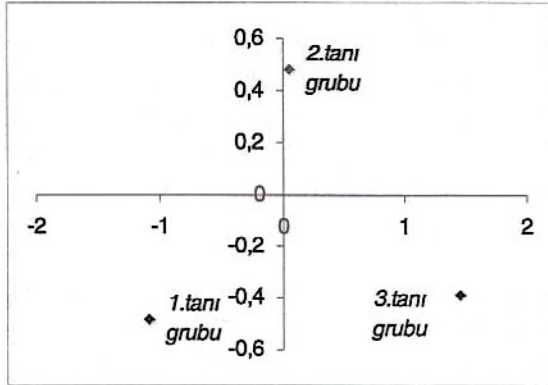
Tablo 8: Ayırt edici analizi sonuçları

Fonksiyona giren ölçekler	Fonksiyon katsayıları	Fonksiyon ile korelasyon
Davranım Bozukluğu alt ölçeği	.228 - .255	.900 -.436
Karşı Gelme Bozukluğu Alt Ölçeği	.108 .224	.747 .665
Sabit	-2.168 -1.640	

Tablo 9: Grup merkezleri

tanı grubu	Fonksiyon	
	1	2
1	-1,074	-.485
2	-.069	.483
3	1,453	-.391

Şekil 1: Ayırtetme fonksiyonuna göre grup merkezleri haritası

SONUÇ

Bu araştırmada DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği ve Yıkıcı Davranım Bozukluklarının DSM-IV'e göre Tarama ve Değerlendirme Ölçeklerinin kontrol grubunda yer alan olgularla, DEHB, DEHB+KOB ve DEHB+DB tanısı konan olgulardan oluşan 3 tanı grubunu ayırt etmede güvenilir ve geçerli ölçekler olup olmadıklarının değerlendirmesi amaçlanmıştır. Ancak bu çalışmanın sonuçları değerlendirilirken, çalışmanın bazı sınırlılıklarının gözönüne alınması yararlı olacaktır. Öncelikle çalışmada kullanılan DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği çocuğun okul öncesi durumunu sorgulayan geriye dönük bir ölçek olması nedeniyle çocuğun anaokuluna gidip gitmemesi gibi çeşitli parametrelerden etkilenebilmektedir. Çalışmanın diğer bir sınırlılığı kontrol grubunun yaş ve cinsiyet dışında bir ön eleme olmaksızın alınmış olmasıdır. Bu durumda bazı DEHB ve yıkıcı davranım bozukluğu

olan çocukların da kontrol grubuna girmesi söz konusu olacaktır. Kontrol grubu içerisinde yer almış olan bu grubun elenebilmiş olması ayırt etmeyi artırıcı bir etki yapabilecek olmasına karşın; bu çalışmadan elde edilen ayırtedici geçerlik seçilmiş normal örnekleminden elde edilebilecek sonuçların bir alt sınırı gibi düşünülebilir.

Çalışmamızın sonucunda, DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği'nin yüksek düzeyde homojenlik gösteren bir boyutu ölçtüğü ve oldukça yüksek bir iç tutarlılık güvenirlik katsayısına sahip olduğu görülmüştür. Yine ölçeğin tanı gruplarının birleştirilmesinde temel bir özellik olan dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluklarını tarama açısından ölçüt geçerliliğinin yüksek olduğu gözlenmiştir. Madde düzeyindeki analiz sonuçları da tüm maddelerin ölçeğin geçerlik ve güvenirliğine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, yeni geliştirilmiş bir ölçek olan DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği'nin ilkökul çağındaki çocuklar için bir tarama ölçeği olarak güvenle kullanılabileceğine işaret etmektedir.

Yıkıcı Davranım Bozukluklarının DSM-IV'e göre Tarama ve Değerlendirme Ölçeğinin alt ölçekleri düzeyinde gerçekleştirilen geçerlik ve madde analizleri de yazında yer alan çalışmalarla uyumlu olarak tatmin edici düzeylerde güvenilir ve geçerli sonuçlar vermişlerdir. Örneğin Weiler ve arkadaşlarının (1999) yaptıkları bir çalışmada, DSM-IV ölçütlerine dayalı olarak hazırlanmış 40 maddelik bir soru formu 229 ilkökul çocuğunun annelerine ve öğretmenlerine verilmiş ve bu ölçeğin DEHB'ni değerlendirmede güvenilir ve geçerli bir olduğu bildirilmiştir. İlkokul düzeyindeki çocuklarla yapılan çalışmamızın sonuçlarına dayanarak, Yıkıcı Davranım Bozukluklarının DSM-IV'e göre Tarama ve Değerlendirme Ölçeğinin araştırmacılara tanı ve tarama amacıyla yardımcı olabilecek ayrıntılı bir ölçek olduğunu söylemek mümkündür.

Tek tek ölçeklerin geçerlik ve güvenirliklerinin incelenmesinin yanı sıra, araştırmamızda ikinci bir adım olarak bu ölçeklerin bir batarya olarak

birleştirilmiş sonuçlarından tanı amacıyla daha etkin bir biçimde yararlanılıp yararlanılamayacağı sorusuna yanıt aranmıştır. Bu aşamada tanı ve kontrol gruplarının ayırt edilmesinde DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği ve karşıt olma karşı gelme bozukluğu alt ölçeklerinin, tanı gruplarının kendi içlerinde ayırıştırılmasında ise Davranım Bozukluğu ve Karşı Gelme Bozukluğu ölçeklerinin diskriminant fonksiyonunda birleştirilmesinin yararlı olacağı görülmüştür.

Sonuç olarak hiçbir tanı ölçeği kendi başına tanı koyabilecek bir araç olmamakla birlikte klinisyene çok çeşitli yararlar sağlayabilmektedir. Özellikle DEHB gibi oldukça sık görülen ve tedavi edilmediğinde psikiyatrik ve akademik sorunlara yol açabilen bir bozukluk konusunda bu gibi tanı ve tarama ölçeklerinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Diğer yandan pekçok klinisyen ve araştırmacı tarafından DSM-IV tanı ölçütleri kullanıldığından DSM-IV ölçütlerine dayalı bir ölçeğin kullanılması da son derece yararlı gözükemektedir. Buna ek olarak DEHB ve yıkıcı davranış bozuklukları ile depresyon ve mani gibi psikiyatrik bozuklukların kliniği durumsal olarak ele alındığında benzerlikler gösterebildiğinden, okul öncesi dönemi sorgulayan DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği'nin ayırıcı tanı amacıyla yararlı olup olamayacağı ileriki araştırmalarda değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Amerikan Psikiyatri Birliği (1994) *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı*, dördüncü baskı (DSM-IV) (Çev. ed.: E. Köroğlu) Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 1995.
- Barkley RA, Fischer M, Newby RF ve ark. (1988) Development of a multimodal clinical protocol for assessing stimulant drug response in children with attention deficit disorder. *J Clin Child Psychol* 17: 14-24.
- Carlson GA, Kashani JH, Thomas M ve ark. (1987) Comparison of two structured interviews on a psychiatrically hospitalized population of children. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 26: 645-648.
- Du-Paul GJ, Anastopoulos AD, Shelton TL ve ark. (1992) Multimethod assessment of attention-deficit hyperactivity disorder: the diagnostic utility of clinic-based tests. *J Clin Child Psychol* 21:394-402.
- Erman H, Öncü T, Türkbay T ve ark. (2000) İki farklı kültürde dikkat eksikliği aşırı hareketlilik bozukluğu ve karşı gelme bozukluğu belirtilerinin karşılaştırılması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 7(2): 92-98.
- Hodges K, McKnew D, Burbach DJ ve ark. (1987) Diagnostic concordance between the Child Assessment Schedule (CAS) and the Schedule for Affective Disorders and Schizophrenia for School Aged Children (K-SADS) in outpatient sample using lay interviewers. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 26:654-661.
- Semrud-Clikeman M, Hynd GW, Laroy AR ve ark. (1993) Differential diagnosis of children with ADHD and ADHD/with co-occurring conduct disorder. *Sch Psychol Int* 14:361-370.
- Turgay A (1995) *Çocuk ve Ergenlerde Davranım Bozuklukları için DSM IV'e Dayalı Tarama ve Değerlendirme Ölçeği* (yayınlanmamış ölçek) Integrative Therapy Institute Toronto, Kanada.
- Weiler MD, Bellinger D, Marmor J ve ark. (1999) Mother and teacher reports of ADHD symptoms. DSM-IV questionnaire data. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 38(9):1139-1147.
- Welner Z, Reich W, Herjanic B ve ark. (1987) Reliability, validity, and parent-child agreement studies of the Diagnostic Interview for children and adolescents (DICA). *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 26:649-653.

Ek 1: DEHB ve Yıkıcı Davranım Bozukluğu Belirtilerinin Okul Öncesi Dönem Tarama ve Değerlendirme Ölçeği*

	yok	biraz	fazla	çok fazla
1-Çocuğunuz iki yaşına gelene kadar diğer çocuklardan daha fazla ağlayan, mızızlanan, uyuması-yemesi-söz dinlemesi güç olan bir çocuk muydu ?				
2-Çocuğunuz iki yaşına gelinceye kadar diğer çocuklardan daha fazla hareketli miydi ?				
3-Çocuğunuz 2-5 yaşları arasında diğer çocuklardan daha fazla hareketli miydi ?				
4-Çocuğunuz 4-5 yaşlarındayken; bir misafirlğe gittiğinizde veya eve bir misafir kabul ettiğinizde hareketliliği veya yaramazlığı nedeniyle çok sorun yaşar mıydınız ?				
5-Okul öncesi dönemde akranlarıyla karşılaştırıldığında çocuğunuzun daha sık olarak düşmesi veya yaralanması olur muydu ?				
6-Çocuğunuzun okul öncesi dönemde akranlarıyla karşılaştırıldığında, arkadaşlarıyla oyun oynamada daha sık uyumsuzluk gösterir miydi ? (oyunları bozması, sık kavga çıkarması gibi özellikleri var mıydı ?)				
7-Çocuğunuz okul öncesi dönemde, prize bir şey sokma, bıçak, ateşle oynama, yüksek yere tırmanma, yüksek yerden atlama gibi işlere korkmadan girer miydi ?				
8-Çocunuzun okul öncesi dönemden başlayarak, akranlarıyla karşılaştırıldığında istediklerini yaptırmak için aşırı ısrarcılığı ve tutturması olur muydu ?				
9- Kreş veya anasınıfındaki çalışanlara göre çocuğunuzun aşırı hareketliliği var mıydı ?				
10- İlkokul 1'de öğretmen, okul yönetimi veya diğer veliler tarafından çocuğunuzun hareketliliği, konuşkanlığı veya kurallara uymaması nedeniyle sık sık uyarı alır mıydınız ?				